

FINE, JOHN V.A. — *The Early Medieval Balkans. A Critical Survey from the Sixth to the Late Twelfth Century*, Ann Arbor (The University of Michigan), 1983, 335 p.

John Van Antwerp Fine, autor al mai multor studii de balcanologie¹, ne-a oferit de data aceasta o sinteză a istoriei ținuturilor sud-dunărene dintre secolele al VI-lea și al XII-lea.

În primul capitol domnia sa face o succintă trecere în revistă a situației Peninsulei Balcanice în veacurile IV-VI, vorbindu-ne, între altele, despre autohtonii grecilor, traco-dacilor, ilirilor ș.a., ale căror teritorii au intrat la un moment dat în componența Imperiului Roman, apoi despre creștinarea populațiilor romanizate, despre caracterul Imperiului Bizantin dezvoltat pe temelii Imperiului Roman de Răsărit etc.

Miezul propriu-zis al lucrării este dezvoltat în următoarele 7 capitole.

După ce ne înfățișează procesul pătrunderii neamurilor slave și bulgare în Peninsula Balcanică, J.V.A.F. pune accentul de rigoare pe momentele istoriei acestor populații legate de căpătarea conștiinței etnice de către fiecare în parte. Cu multă pricepere (și cu fraze foarte limpezi) sint descrise condițiile în care s-a desfășurat întemeierea statelor slave de la sud de Dunăre, situația lor economică, socială, culturală și politico-militară. J.V.A.F. se oprește, cum era și firesc, și asupra creștinării neamurilor slave venite, începând cu secolul VI, în ținuturile sud-dunărene.

Este locul să se precizeze că creștinarea unora dintre ele, a slavo-bulgarilor, de pildă, nu se datorează numai grecilor. Măcar unii dintre slavo-bulgarii care erau creștini deja în 864, trebuie să se fi creștinat în procesul conviețuirii cu populația romanizată. Altfel, n-am putea să ne explicăm existența în limba bulgară a unor termeni de evidentă sorginte latină, cum sint Komka (cuminecătură) și pogan (păgin), acesta din urmă însușit de toate limbile slave.

Din descrierea istoricului american reiese că existența statelor sud-slave a fost, în veacurile de mijloc, relativ precară,

nestabilă, excepție făcând doar statul bulgar. După opinia lui J.V.A.F. faptul s-ar explica prin aceea că statul bulgar, mai bine decît oricare dintre celelalte, a fost organizat după modelul statului bizantin.

Reluînd o teză îmbrățișată de Zlatarskj, dar și pe alți istorici, J.V.A.F. afirmă că statul bulgar a fost locuit de slavi și bulgari (p. 76). Mai corect ar fi dacă s-ar susține că alături de slavi și bulgari din cadrul statului bulgar trăia și un număr mare de vlahi — urmași ai populației romanizate din Peninsula Balcanică.

Citind cartea lui John V.A. Fine, rînd pe rînd ți se perindă prin fața ochilor teme ca: Bulgaria și Bizanțul, războaiele dintre bulgari și bizantini, tratatele de pace, epoca lui Simeon, domnia lui Petru, organizarea administrativă a Bulgariei, bogomilismul, războiul ruso-bizantin, poziția Bizanțului în Balcani după 1018, Diokleja după epoca lui Ioan Vladimir, răscoala lui Petru Deljan, „războiul civil” din Diokleja, Ungaria, Bizanțul și Serbia între anii 1100 și 1180, Croația începînd din dec. VII și pînă-n sec. X, anexarea Croației de către maghiari și multe alte probleme de acest gen care mai de care mai interesante.

Toate acestea sint dezbătute de pe poziția savantului cunoscător în amănunțime al problemelor proprii Istoriei Peninsulei Balcanice. În marea lor majoritate concluziile lui J.V.A.F. sint convingătoare. Ipotezele sint veridice, deoarece ele pornesc de la analiza unor fapte reale. Dealtminteri, însuși autorul ține să sublinieze că „Theories must be based on sources” (p. 90).

J.V.A.F. nu tratează decît marginal realitățile istorice ale grecilor, albanezilor și vlahilor, iar aceasta pentru simplul motiv că domnia-sa și-a propus să se oprească cu precădere asupra populațiilor migratoare care s-au sedentarizat în Peninsula Balcanică.

Evident, există și unele inexactități. De pildă, Constantin cel Mare este socotit a fi fost creștin (p. 16) cînd, în realitate, el n-a trecut la creștinism decît poate pe patul de moarte; inscripția lui Omurtag, despre care este vorba la p. 106, a fost găsită nu la Preslav, ci la Catalar, azi Tzar Crum; nu există nici o inscripție bulgărească în caractere runice, din sec. IX, cum susține autorul (p. 107)². Perejaslavec, centrul luptelor bizantino-bulgare din primăvara lui 971 (p. 183) este tot una cu Preslavul Mare³.

Ne grăbin să adăugăm că aceste neajunsuri nu impietează asupra frumoasei cărți a lui John V. A. Fine.

Volumul este însoțit de cîteva hărți, o listă a izvoarelor literare, altă listă (selectivă) a lucrărilor de specialitate și de un indice exhaustiv.

La capătul succinței noastre prezentări nu putem spune altceva decît că avem de-a face cu o carte bună.

PETRE DIACONU

¹ Vezi, de pildă, lucrările: *The Bosnian Church. A New Interpretation*, East European Monographies, vol. 10, East European Quartely, 1975; *A Fresh Look at Bulgaria under Tzar Peter (927-969)* „Byzantine Studies”, 5, 1-2, 1978, p. 88-95; *The Size and Significance of the Bulgarian Bogomil Movement*, East European Quartely, 11, nr. 4, 1977, p. 385-421.

² Pentru faptul că bulgarii nu s-au folosit de scrierea runică vezi, Petre Diaconu, în *Magazinul Istoric*, XIV, 1 (154), ianuarie, 1980, p. 14-16.

³ Cf. Petre Diaconu, în *RESEE*, III, 1-3, București, 1965, p. 37-56.